

УДК (477.75)342.4+349.6

Н.Л. ВОЛЯТИЦЬКА

Національний університет внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ ЯК ОДНА З ОФІЦІЙНИХ ФОРМ ЗОВНІШНЬОГО ПРОЯВУ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ НОРМ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Розглянуті особливості норм інституту конституційних засад екологічного права, які знайшли своє закріплення в Конституції Автономної Республіки Крим, проведено їх аналіз на предмет відповідності нормам Конституції України та щодо правильності характеру співвідношення застосованих законодавцем понять.

Елементи системи галузі екологічного права, як і будь-якого іншого галузевого утворення, покликані регулювати відповідні суспільні відносини та мають закріплюватися в певних офіційних правових формах. Так, норми інституту конституційних засад галузі екологічного права повинні чітко визначений цілеспрямований характер, який виявляється завдяки їх зовнішньому прояву (закріпленню) в нормативно-правових актах, що набувають статусу джерел екологічного права. Дослідження особливостей конституційних засад в екологічному праві може набувати більш високого ступеня ефективності, завдяки зверненню до конкретних офіційних форм зовнішнього прояву та закріплення норм позначеного інституційного елементу. Безумовно, провідне місце в системі таких форм належить Конституції України. Крім того, особливе місце в системі позначених форм (джерел екологічного права) посідає Конституція Автономної Республіки Крим. Сьогодні набула актуальності проблема ефективності використання потенціалу правового інституту конституційних засад екологічного права для врегулювання екологічних відносин і, зокрема, норм Конституції Автономної Республіки Крим, оскільки реалізація державою екологічної функції повинна мати місце на рівні окремих її утворень, зокрема, АРК. Це сприятиме більш ефективній активності України в сфері регулювання екологічних відносин.

Позначена наукова проблема має незначний ступінь наукової розробки, оскільки в науковій та навчальній літературі недостатньо уваги приділяється питанню аналізу еколого-правових галузевих елементів, які знайшли своє закріплення в Конституції Автономної Республіки Крим, (в тому числі й відносно правового інституту, який утворений в системі галузі екологічного права конституційно-правовими нормами) [1]. Таких положень хоча і незначна кількість, але вони виявляють факт свого існування і потребують належного подальшого дослідження. Так, В.І. Андрейцев [2], В.В. Костицький [3], М.М. Малишко [4] та інші вказують лише на факт наявності еколого-правових норм в Конституції Автономної Республіки Крим, але не піддають їх необхідному аналізу на предмет відповідності нормам Конституції України, нормам екологічного законодавства щодо правильності характеру співвідношення застосованих законодавцем понять, тощо.

Вказані моменти визначають важливість та актуальність розгляду питання щодо Конституції АРК, як офіцій-

ної форми прояву та закріплення норм одного з правових інститутів галузі екологічного права. З урахуванням поставленої мети основними завданнями такого дослідження є: виявлення особливостей норм інституту конституційних засад екологічного права, які закріплені в Конституції АРК, оцінка ступеня їх відповідності нормам Конституції України, визначення цінності норм позначеного правового інституту та їх місця в системі галузі екологічного права.

Слід зазначити, що Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України, і зміст її автономії визначено у статтях 134-139 Конституції України, якими встановлено повноваження Автономної Республіки Крим, а також її відповідних органів [5, с.125]. Позначене автономне утворення у складі України, з його органами, виступає одним з необхідних елементів механізму реалізації державою її екологічної функції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях (згідно з п.3 ст.18 Конституції АРК - участь автономії у формуванні та здійсненні основних принципів внутрішньополітичної та зовнішньополітичної діяльності України).

Окремі повноваження Автономної Республіки Крим в екологічній сфері визначені Конституцією України (розділ X, ст.ст.137-138). Це, зокрема, передбачене у ст.137 повноваження здійснювати нормативне регулювання з питань: сільського господарства і лісів, (п.1); меліорації кар'єрів (п.2); історико-культурних заповідників (п.6); мисливства і рибальства (п.8); санітарної і лікарняної служб (п.9) [1, с.40].

Крім того, ст.138 Конституції України до відання Кримської автономії віднесено: розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань раціонального природокористування та охорони довкілля відповідно до загальнодержавних програм (п.5); визначення статусу місцевостей як курортів, встановлення зон санітарної охорони курортів (п.6); участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки (п.7); охорона й використання пам'яток історії (п.8); ініціювання введення надзвичайного стану та встановлення зон надзвичайної ситуації в Автономній Республіці Крим або в окремих її місцевостях (п.10) [1, с.40-41].

Також вказаній автономії можуть бути делеговані інші повноваження в екологічній сфері відповідно до законів України. Так, відповідно до п.9 ст.18 Конституції Автоно-

мної Республіки Крим [1, с.58], позначена автономна частина України здійснює повноваження, віднесені до її відання Земельним кодексом України, Кодексом України про надра, Водним, Лісовим кодексами України, Законом України від 25.06.1991 р. "Про охорону навколишнього природного середовища", іншими законодавчими актами.

Конституція Автономної Республіки Крим, прийнята на другій сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим 21.10.1998 р. та затверджена Законом України від 23.12.1998 р. [6], є однією з офіційних форм закріплення норм інституту конституційних засад екологічного права, поряд з Конституцією України – провідними джерелом позначеної правової галузі.

Слід зазначити, що при зверненні з метою аналізу екологізованих норм позначеного конституційного акту, одразу ж особливу увагу звертає на себе назва Глави 4 Конституції АРК – "Забезпечення безпечних і здорових умов життя населення. Охорона навколишнього природного середовища". По-перше, в ній має місце тавтологічне позначення одного з напрямків державного функціонування в галузі екології, а саме – "забезпечення безпечних умов". Більш прийнятним може бути вживання словесної конструкції "утвердження (або гарантування) безпечних умов". По-друге, не відповідає межах законодавчої термінологічної корекції вживання законодавцем поряд (на одному рівні) двох понять, що співвідносяться як загальне та особливе (ціле та його частка), тобто без належного відтворення при цьому характеру такого їх співвідношення – "безпечні та здорові умови життя населення". Аналіз позначеної понятійної конструкції свідчить, що мається на увазі утвердження (за текстом – "забезпечення") як безпечних, так і здорових умов життя населення. Однак, поняття не є рівноцінними за обсягом, оскільки категорією безпечності охоплюються також і здорові умови життя населення. Безпечні умови – це таке поєднання факторів у навколишньому природному середовищі, що не створює негативного впливу на стан здоров'я людей та не перевищує встановлених у законодавстві нормативів екологічної безпеки. Це твердження випливає з наведеного в навчальній літературі визначення поняття безпечного для життя та здоров'я навколишнього природного середовища [7, с.70]. Тому, утвердження безпечних умов життя вже передбачає створення в тому числі і таких умов життя, що можуть називатися здоровими.

Отже, більш вдалим може стати застосування такого поєднання категорій, як утвердження "безпечних умов життя населення", "безпечних для життя та здоров'я населення умов" або навіть просто позначення напрямку державної екологічної функції – "утвердження екологічної безпеки".

Слід звернути увагу, що в Конституції Автономної Республіки Крим (в назві позначеної глави) вжито поняття "навколишнього природного середовища" [1, с.56], яке наділене необхідним ступенем правильності позначення в порівнянні з поняттям, що має місце в Конституції України відносно вказаної сфери правовідносин. Об'єкт правової охорони, який досліджується в даному випадку, в Конституції АРК має більш високу ступінь конкретизації (вказується конкретна сторона середовища, яке оточує людину). При цьому, важливо зауважити, що термін "навколишнє природне середовище" не пов'язаний з конкретною основою, оскільки відсутні вказівки на суб'єкт, відносно якого середовище є оточуючим (кого оточує, на-

вколо кого зосереджене). Але подібний факт набуває ясності при безпосередньому зверненні до норм Глави 4 позначеного конституційного акту, тим більше, що створення правових норм здійснюється людством (правотворчість та правозастосування) та стосується його ж, тобто безпосередньо тих відносин, учасниками яких є людина.

Крім того, необхідно зауважити, що ступінь неповноцінності назви Глави 4 вказаного нормативно-правового акту значно підсилюється відсутністю позначення ще одного з необхідних напрямків державної екологічної політики та екологічної функції держави – забезпечення раціонального природокористування, хоча в нормах інших глав Конституції Автономної Республіки Крим цей напрямок позначається належним чином. Зокрема, в п.12 ст.18 до повноважень Кримської автономії віднесена розробка та затвердження програм раціонального природокористування відповідно до загальнодержавних програм, та їх реалізація; в п.16 позначеної статті наголошується на вирішенні питань в галузі екології за всіма основними напрямками державного функціонування, в тому числі і щодо раціонального використання природних ресурсів. Крім того, пунктом 11 ст.26 Конституції АРК до повноважень Верховної Ради автономії віднесено затвердження програм з питань раціонального природокористування. А в п.31 вказаної статті мова йде про повноваження даного органу відносно вирішення питань, що стосуються використання природних ресурсів, розмірів плати за використання та користування ними [1, с.67].

При цьому важливо зауважити, що хоча органи влади та місцевого самоврядування Автономної Республіки Крим взаємодіють між собою з метою сприяння виконанню, як українською державою, так і автономією в її складі, екологічної функції, однак при позначенні законодавцем у Конституції АРК сфер здійснення такої взаємодії вказується лише один із напрямків державного функціонування, а саме – охорона навколишнього природного середовища.

Таким чином, можна зазначити, що в статтю 46 Конституції АРК необхідно внести доповнення відносно сфер взаємодії відповідних органів Автономної Республіки Крим, тобто позначити сферу раціонального природокористування, утвердження екологічної безпеки та відновлення складових навколишнього природного середовища. Можна також піти іншим шляхом, позначивши сферу взаємодії вказаних органів Автономної Республіки Крим, як екологічну, що буде свідчити про наявність в ній усіх вищезгаданих напрямків, крім того, такий підхід буде в більшій мірі відповідати принципу стислості та зрозумілості мови законодавства.

В окремих нормах Конституції АРК законодавцем підкреслюється пріоритет окремих напрямків державної екологічної діяльності, шляхом непозначення інших можливих форм державної активності в екологічній сфері. Зокрема, серед повноважень Ради міністрів АРК (ст.38) не вирішене питання щодо забезпечення раціонального природокористування, хоча має місце напрямок охорони навколишнього природного середовища, утвердження екологічної безпеки (за текстом – "організація та забезпечення безпечних і здорових умов життя населення...") [3, с.76].

Вище викладене свідчить про необхідність внесення доповнень до п.2 ст.38 Конституції Автономної Республіки Крим [1, с.76] відносно позначення напрямку з забезпечення раціонального природокористування в діяльності відповідного органу. Це стосується усіх статей Конституції

ції АРК, що закріплюють повноваження органів влади та місцевого самоврядування автономії, оскільки здійснення основних напрямків державної екологічної політики повинне мати місце на рівні усіх елементів державного механізму, що сприятиме досягненню більш високого ступеня ефективності у виконання екологічної функції.

Закріплені в окремих главах Конституції АРК й повноваження відповідних державних органів в сфері забезпечення раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Ці норми, як і в Конституції України, не піддані спеціальній особливій систематизації, а розмежовані лише відносно компетенції відповідного органу державної влади в різних сферах суспільного життя.

Ст.17 Конституції Автономної Республіки Крим передбачає, що Автономна Республіка Крим розробляє та запроваджує заходи і програми відносно утвердження екологічної безпеки та екологічного балансу при використанні природних ресурсів на її території, а також комплекс заходів щодо оздоровлення навколишнього природного середовища, попередження виникнення надзвичайних екологічних ситуацій техногенного та антропогенного характеру, а також відносно відтворення й збереження генетичного фонду, рослинного та тваринного світу. Знову ж таки мова не йде про забезпечення раціонального природокористування. Законодавець вказує на "забезпечення екологічного балансу при використанні природних ресурсів", маючи на увазі, що цей факт можливий завдяки раціональному користуванню природними ресурсами, тобто позначення вказаного напрямку державної діяльності в екологічній сфері носить опосередкований характер. У п.3 статті 17 Конституції АРК [1, с.57] йдеться про результат забезпечення раціонального природокористування, яким, як відомо, є підтримання екологічного балансу навколишнього природного середовища. Однак цей факт не позбавляє від необхідності внесення змін до відповідного пункту позначеної статті, оскільки фактором досягнення та підтримки екологічної рівноваги в екосистемах є не тільки належне використання потенціалу навколишнього природного середовища, але й його охорона та відтворення, створення безпечних умов існування живих організмів тощо.

Таким чином, більш прийнятним є позначення у вказаній статті такого комплексного заходу в діяльності Автономної Республіки Крим, як забезпечення раціонального природокористування.

Крім того, заслуговує на увагу факт використання законодавцем понять "використання" та "користування" природними об'єктами, що свідчить про неможливість їх ототожнення за смисловим навантаженням, способом та наслідками вилучення корисних якостей та властивостей елементів навколишнього природного середовища. Так, у п.16 ст.18 йдеться про використання природних ресурсів, в свою чергу в п.31 ст.26 вказується як на використання природних ресурсів, так і на користування ними. При цьому, законодавець розмежовує питання стосовно розмірів плати за користування природними ресурсами та за їх використання, що є підтвердженням відокремленості результатів вказаних процесів.

Відповідних змін потребує положення п.16 ст.18 Конституції АРК [1, с.59], в якому має місце відокремлення землі від комплексу природних ресурсів (вказується на охорону, відтворення, забезпечення раціонального вико-

ристання землі та природних ресурсів). З наведеного конституційного положення випливає, що позначені заходи (охорона, відтворення тощо) застосовуються до землі, не як до природного ресурсу (бо ж має місце позначення природних ресурсів в межах окремого поняття), а, значить, як до іншого (нересурсного) елементу навколишнього природного середовища, що не є правильним. Причому, слід зазначити, що вживанням такої мовної конструкції законодавець явно не прагнув до підкреслення пріоритету землі над іншими природними ресурсами, адже в позначеній нормі зазначається "...відтворення землі та природних ресурсів", а не позначається, наприклад, "землі та інших природних ресурсів". За умови, якщо б дана конструкція мала вигляд "відтворення землі та/або природних ресурсів" (тобто при вживанні прийменника "та" в значенні "або" - в нормі не має позначення на цей факт), це б стало ще одним підтвердженням нересурсного характеру землі в даному випадку.

Однак, хоча термін "земля" розглядається в різних значеннях, але не зважаючи на унікальність її властивостей в первісному природному стані (незамінність, нерухомість, обмеженість за розмірами, локальність, тощо), в межах навколишнього природного середовища зберігає статус природного ресурсу [8, с.85]. Тим більше, що в у вказаній нормі це поняття повинне вживатися саме в значенні природного ресурсу.

У Конституції Автономної Республіки Крим знайшли своє втілення не тільки норми, які мають відношення до інституту охорони навколишнього природного середовища, права природокористування, але й норми, що стосуються інших інституційних утворень, однак в системі галузі екологічного права вони є змістовним наповненням окремого правового інституту – конституційних засад. У п.5 ст.17 зазначається, що "органи влади Автономної Республіки Крим і органи місцевого самоврядування реалізують право на здійснення екологічного контролю..." [1, с.57], що є своєрідним проявом норм, відносяться до інституту управління охороною та природокористуванням, зокрема, до такого його субінституційного утворення, як – контроль.

Проведення екологічної експертизи визнається Конституцією Автономної Республіки Крим обов'язком усіх суб'єктів екологічних правовідносин при здійсненні ними нормотворчої, інвестиційної, управлінської, господарської та іншої діяльності, що впливає на стан навколишнього природного середовища. Крім того, виконання такого обов'язку може покладатися на вказаних суб'єктів відповідно до вимог органів влади та місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим (п.6 ст.17 Конституції АРК).

В окремих главах Конституції Автономної Республіки Крим закріплені повноваження відповідних державних органів в сфері забезпечення раціонального природокористування, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища. Ці норми, як і в Конституції України не піддані спеціальній особливій систематизації, а розмежовані лише відносно компетенції відповідного органу державної влади в різних сферах суспільного життя.

Новий напрямок у здійсненні екологічної функції автономією української держави, що полягає у відтворенні природних ресурсів (або взагалі всього навколишнього природного середовища), знайшов відображення в Конституції Автономної Республіки Крим. Однак його немає в нормах Конституції України, хоча в сучасних умовах вка-

заний напрямок повинен наповнювати екологічну функцію держави, надаючи тим самим, їй статусу більш ефективної форми діяльності. Екологічна ситуація, що склалася в Україні, вимагає вдосконалення екологічної функції держави та екологічної функції права, оскільки для подолання кризових явищ у сфері навколишнього природного середовища стало недостатньо тих напрямків, що становлять зміст вказаної функції. Адже, охороною навколишнього природного середовища, утвердженням екологічної безпеки та забезпеченням раціонального природокористування неможливо відновлювати стан елементів навколишнього природного середовища, зокрема, природних ресурсів. Позначені напрямки в даному випадку пов'язані із збереженням існуючих природних компонентів, створенням безпечних для життя та здоров'я умов, тощо, тобто відносяться до наявних, існуючих природних ресурсів та навколишнього природного середовища. Однак, жоден із них прямо та безпосередньо не визначає необхідність відновлення навколишнього природного середовища.

В системі галузі екологічного права норми інституту конституційних засад піддані додатковій внутрішній умовній субінституційній диференціації, тобто наповнюють змістом відповідні інституційні утворення в екологічному праві. В свою чергу, відповідні інституційні елементи галузі екологічного права, закріплені в Конституції України та Конституції Автономної Республіки Крим, знайшли більш повне та цілеспрямоване відтворення в Законі України від 25.06.1991 р. "Про охорону навколишнього природного середовища" та інших нормативно-правових актах [9].

У зв'язку з вирішенням питання конституційного закріплення екологічної функції держави постає проблема цінності норм Конституції України та норм Конституції Автономної Республіки Крим, зокрема, тих, що визначають основні напрямки державної політики в галузі екології. Як стверджує Ю. Тодика, потенціал Конституції України та Конституції Автономної Республіки Крим належним чином ще не спрацьовує. В суспільній думці Конституція в повній мірі ще не визнається документом, який має особливу соціальну цінність [10, с.9].

У науковій літературі вказаний нормативно-правовий акт взагалі, та система екологізованих правових норм – зокрема, як така цінність не аналізувалися належним чином. Визнання цінності конституційних норм як на рівні всього суспільства, так і окремою особою, значною мірою впливає на ефективність функціонування державного механізму в певній суспільній сфері, зокрема, в галузі екології. Екологізовані конституційно-правові норми, як до речі всі норми галузі екологічного права, набувають статусу цінностей лише за умови належної узгодженості з людськими потребами та відповідності останнім, що є визначальними факторами діяльності індивідів, в тому числі і в рамках елементів державного механізму, що також створений людьми.

Норми Конституції України, Конституції АРК, що утворюють інститут конституційних засад екологічного права, а також норми всієї системи позначеної галузі, повинні створити своєрідний "компроміс" відносин в системі "людина-навколишнє природне середовище" при узгодженості екоцентризму із зростаючими потребами суспільства. Як відомо, концепція правової держави повинна спиратися на принцип екологізації сучасного суспільства та екоцентризму як головну соціальну цінність. У зв'язку з цим народний, державний та національний суверенітет

має діставати вияв в умовах існування здорового довілля [11, с.71]. Жодне соціальне рішення не повинно вступати у протиріччя з принципами екоцентризму. Всі загальнообов'язкові соціальні акти, починаючи від Конституції України, Конституції Автономної Республіки Крим і закінчуючи їх законами і підзаконними рішеннями відповідних органів, мають відповідати вимогам екоцентризму. Їх норми повинні відображати реалії суспільства і природи та підпорядковувати людей умовам їх існування в природі, а також охоплювати певними правилами, обумовленими екологічними вимогами, усю антропогенну активність. Отже, лише визнані за цінність екологізовані конституційно-правові норми будуть сприяти ефективній реалізації врегульованих ними екологічних відносин.

Таким чином, можна зазначити, що правові форми втілення (джерела) норм, які утворюють самостійний правовий інститут в межах галузі екологічного права, не обмежуються лише Конституцією України. Не зважаючи на незначний ступінь повноцінності вищенаведених норм, Конституція АРК має статус офіційної форми прояву норм інституту конституційних засад системи галузі екологічного права, що обумовлено як наявністю екологізованих норм в позначеному нормативно-правовому акті, так і його визнанням в Україні конституційним актом, який діє поряд з Основним законом нашої держави та нормативно доповнює механізм здійснення українською державою її екологічної функції. Окремі еколого-правові положення Конституції АРК потребують вдосконалення, що стане однією зі складових частин в системі подальшого розвитку норм позначеного інституційного утворення галузі екологічного права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Конституція Автономної Республіки Крим. –К.: Юрінком Інтер, 1999. –96 с.
2. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: Навчальний та науково-практичний посібник. –К.: Знання-Прес, 2002. –332 с.
3. Костицький В. Конституційне регулювання охорони довкілля: український та світовий досвід // Право України. -2003. -№ 10. –С.49-55.
4. Малишко М. Конституційні основи екологічно-правової системи України // Право України. -2001. -№ 12. –С.58-60.
5. Основи конституційного права України /За ред. В.В. Копейчикова. –К: Юрінком, 1997. –208 с.
6. Конституція Автономної Республіки Крим // ВВР України. –1999. -№ 5-6. –Ст.43.
7. Екологічне право України: Підручник /В.К. Попов, А.П. Гетьман, С.В. Разметаєв та ін. -Х.: Право, 2001. -480 с.
8. Аграрное, земельное, экологическое право. Общие части курсов: Учебное пособие /Под ред. А.А. Погребного, И.И. Каракаша. -Х.: ООО «Одиссей», 2001. –400 с.
9. Екологічне законодавство України: 36. нормативних актів /Відп. ред. І.О. Заєць. -К.: Юрінком Інтер, 1998. -326 с.
10. Тодька Ю.Н. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества: Учебное пособие. -Х.: Факт, 2001. –382 с.
11. Плотнокова О. Еколого-правові норми в соціальних системах // Право України. -1999. -№ 1. -С.70-72.

Надійшла до редколегії 07.12.2004

ВОЛЯТЫЦКАЯ Н.Л. КОНСТИТУЦИЯ АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ КАК ОДНА ИЗ ОФИЦИАЛЬНЫХ ФОРМ ВНЕШНЕГО ПРОЯВЛЕНИЯ И ЗАКРЕПЛЕНИЯ НОРМ ИНСТИТУТА КОНСТИТУЦИОННЫХ ОСНОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА

Рассмотрены особенности норм института конституционных основ экологического права, нашедшие свое закрепление в Конституции Автономной Республики Крым. выполнен их анализ на предмет соответствия нормам Конституции Украины и в отношении правильности характера соотношения примененных законодателем понятий.

VOLJATYTSKAJA N.L. CONSTITUTION OF AUTONOMOUS REPUBLIC CRIMEA AS ONE OFFICIAL FORMS OF EXTERNAL DISPLAY AND FASTENING NORMS INSTITUTE CONSTITUTIONAL BASES OF THE ECOLOGICAL LAW

Features of norms of institute of the constitutional bases of the ecological law, found the fastening in the Constitution of Autonomous Republic Crimea are considered, their analysis is executed for conformity to norms of the Constitution of Ukraine and concerning correctness of character of a parity of the concepts applied by the legislator.

УДК 347.4:346.543

Ю.М. ЖОРНОКУЙ, канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРІВ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджена правова природа договірних конструкцій, які застосовуються суб'єктами інвестиційного процесу для надання правової форми відносинам, учасниками яких вони є.

Становлення України як незалежної держави передбачає розвиток стратегічних напрямів, які окреслені в Посланні Президента України до Верховної Ради України "Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки" [1]. Одним із таких напрямків є інвестиційна та структурно-інноваційна політика, що має опосередковуватись шляхом формування інвестиційного потенціалу. У зв'язку з цим доцільно відзначити необхідність чіткого формування структури правовідносин, які вишикають в процесі реалізації інвестиційної політики. Важливим за таких обставин є встановлення їх правової природи (зокрема договору), яка передбачає в подальшому і формування загальних засад нормативно-правового регулювання.

Треба відзначити, що інвестиційна політика може бути сформована за двома основними напрямками (в залежності від суб'єктного складу) – публічно-правовий та приватно-правовий. Важливою, на наш погляд, є саме правова форма закріплення обраного напрямку. Доцільно звернути увагу, що за ст.9 Закону України "Про інвестиційну діяльність" [2] основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є договір (угода). Приймаючи до уваги таке твердження, необхідно констатувати той факт, що вказівка на наявність договору в інвестиційній діяльності є загальним підходом, який загалом не в достатній мірі відображає специфіку відносин між учасниками інвестиційного процесу. Це проявляється саме у загальній назві "договір (угода)". Звідси, метою статті є визначення правової природи договорів в інвестиційній діяльності в контексті публічно-правового та приватноправового аспектів; її новизна полягає у аналізі договорів як форми закріплення відносин в інвестиційній діяльності, що мають цивільно-правову природу.

Варто зауважити, що в юридичній літературі не існує

одностайної думки щодо правової природи договірних конструкцій, які опосередковують реалізацію інвестиційних проектів. В зв'язку з цим постала потреба в доцільності проведення аналізу правової природи договорів інвестиційного характеру, які опосередковують процес реалізації інвестиційних проектів та забезпечення правового регулювання такої діяльності.

Основою визначення правової природи договорів в інвестиційній діяльності є доцільність встановлення різниці між інвестиційним договором та договором інвестиційного характеру. Перший - договір направлений на реалізацію інвестицій, який зареєстрований в установленому законом порядку (ст.13 Закону "України Про режим іноземного інвестування" встановлено, що незареєстровані іноземні інвестиції не дають права на одержання гарантії, передбачених чинним законодавством України; п.3 Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій передбачає, що документами, які підтверджують форму здійснення іноземної інвестиції, є договори про виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності, концесійні договори тощо).

Другий – договір, який має господарський характер, оскільки опосередковує відносини з приводу перерозподілу вільних коштів шляхом розміщення їх в об'єктах інвестування. Однак необхідно врахувати, що порядок укладення договору інвестиційного характеру має свою специфіку. На відміну від інвестиційного договору він не підлягає обов'язковій державній реєстрації. Варто відзначити, що більшість таких договорів хоч і має господарсько-правову природу, проте порядок їх укладання регламентується ЦК. Таке твердження ґрунтується на положеннях глави 20 ГК, де зазначено (ч.7 ст.179), що господарські договори укладаються за правилами, встановленими ЦК з урахуванням особливостей, передбачених ГК, іншими